

PROFESSOR MARTYN RADY
UNIVERSITY COLLEGE OF LONDON
SCHOOL OF SLAVONIC AND EAST EUROPEAN STUDIES

Doctor Honoris Causa
of
"Lucian Blaga" University of Sibiu

CUPRINS

Mesajul Rectorului Universității ”Lucian Blaga” din Sibiu	5
Recomandări	7
<i>Laudatio</i> (prof.univ.dr.habil. Ioan Albu).....	12
Proces verbal al ședinței Senatului Universității ”Lucian Blaga” din Sibiu	18
Diploma <i>Doctor Honoris Causa</i>	19
Date bio-bibliografice	20
Discursul de recepție	28

MESAJUL RECTORULUI UNIVERSITĂȚII "LUCIAN BLAGA" DIN SIBIU

Comunitatea academică a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu reprezintă o voce pe deplin individualizată în peisajul cercetării naționale și internaționale, ca urmare a unor colaborări și legături cu personalități și instituții marcante la nivel internațional. În contextul transformărilor tot mai accelerate prin care trece societatea contemporană, recursul la studierea izvoarelor istorice și la studierea epocilor trecute, în vederea cunoașterii mai bune a trecutului umanității, reprezintă o etapă obligatorie pentru ceea ce înseamnă proiectarea viitorului acesteia.

În contextul frământărilor prin care trece continentul european la acest început de mileniu, când am asistat la rescrierea granițelor statelor europene balcanice și totodată asistăm la redefinirea Uniunii Europene, lucrările Profesorului Rady, dedicate în bună parte analizării unor instituții medievale, pot fi elemente de reper pentru o mai bună înțelegere a modului în care ele au funcționat și cum încă influențează anumite relații juridice și diplomatice ce au rădăcini în perioada medievală.

Domnia sa a avut un rol deosebit în promovarea rezultatelor științifice ale generației mai tinere de cercetători români în domeniul istoriei prin deschiderea unei serii de publicații sub patronajul prestigioasei University College of London. Ca urmare a implicării sale directe au fost organizate și o serie de conferințe în cadrul celei mai importante manifestări dedicate istoriei medievale europene, International Medieval Congress, Leeds, ce are loc anual și în cadrul căruia Universitatea noastră, prin titularii și doctoranzii din cadrul Școlii Doctorale în Istorie, au făcut auzită "vocea" istoriografiei românești.

Domnul Profesor Martyn Rady, reprezintă, totodată, unul dintre cei mai importanți contribuitori la mai buna cunoaștere a trecutului comunităților și popoarelor din spațiul central și sud-est european. În cadrul reconstituirii acestui trecut, inevitabil, o importanță aparte o are și mai buna cunoaștere a devenirii medievale a poporului român. Și, deși, nu s-a preocupat în mod direct de istoria spațiului românesc, Domnul Profesor Rady a contribuit în mod semnificativ la cunoașterea istoriei medievale a spațiului românesc, cu precădere a celui transilvan. Contribuția sa la promovarea rezultatelor cercetării istorice românești este incontestabilă, fiind unul dintre cei mai

aplecați cercetători asupra istoriei medievale a spațiului central și sud-est european, motiv pentru care suntem onorați să îl avem în cercul select al personalităților pe care Universitatea noastră le-a distins cu titlul de Doctor Honoris Causa.

În numele comunității academice a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, doresc să vă felicit pentru acceptarea titlului de Doctor Honoris Causa conferit de către Universitatea noastră și să vă asigur de întreaga noastră prețuire.

Rectorul Universității "Lucian Blaga" din Sibiu
Prof.univ.dr.ing. Ioan BONDREA

REFERAT de acceptare
privind acordarea titlului de DOCTOR HONORIS CAUSA
domnului Martyn RADY,
ultimul avocat britanic al istoriei de la celălalt capăt al Europei

De la Robert Seton-Watson la Denis Deletant, Londra și-a câștigat locul în „ținuturile de margine ale Europei”. Profesorul Martyn Charles Rady întregeste cu cinste acest șir, al cărui sfârșit pare – din păcate – să se profileze.

Profesorul Rady nu s-a ferit vreodată să scrie ceea ce crede, inclusiv în presă, îndrăznind să se pronunțe altfel decât prin tezisme în criza *Brexit*. Dintre studiile sale, adesea la fel de importante precum cărțile (iar profesorul Rady este și editorul prestigioasei reviste *Slavonic and East European Review*), amintim câteva titluri semnificative: „[*They brought in an ox as king; they elected and installed him. The Royal Succession in Later Medieval Hungary*](#)”, în *Making and Breaking the Rules. Succession in Medieval Europe, c. 1000-c. 1600*, editori Frédérique Lachaud, Michael A. Penman (Turnhout: Brepols, 2008), pp. 61-70; „Jagiello Hungary”, în *Decreta Regni Medieuali Hungariae, IV. 1490-1526*, editori János M. Bak, Martyn Rady, Péter Banyó (Budapest-New York-Idyllwild, CA: CEU Press, 2012), pp. XI-XLVII; „Hungary and the Golden Bull of 1222”, *Banatica* (Reșița), XXIV (2014), pp. 87-108.

Într-o vreme în care România era să/ trebuia să (re)devină – măcar la nivelul medievisticii – un domeniu al „științelor speciale” (foste *auxiliare*) din prea multe locuri, din afară și dinăuntru ei, profesorul Rady a sprijinit cercetarea istorică din România făcută după criterii științifice. Lucrările domniei sale, deși se ocupă de chestiuni delicate, stau sub semnul echilibrului, pe care și istoriografiile română și maghiară ar trebui să-l păstreze.

Explicația acestei atitudini provine poate din deceniile de sfârșit ale Evului Mediu din părțile de Răsărit ale Creștinătății devenite Europa, cele care l-au atras cel mai mult: anii 1480-1520. Adică în limba continentului: trecerea de la Mehmed al II-lea, Frederic al III-lea, Richard al III-lea și Sixt al IV-lea la Soliman I Magnificul, Carol Quintul, Henric al VIII-lea și Martin Luther. „Pe graiul nostru”: de la Matia Corvin, Maximilian de Habsburg, Ștefan cel Mare la Ioan Szapolyai, Ferdinand de Habsburg și Petru Rareș. În acest context, profesorul Rady a avut curajul „să comită” două *erezii* (indiferent de limbă, etnie și metodologie): să considere că Ungaria Jagiellonă (și prin ea Răsăritul care o

înconjura) nu era falimentară și că bătălia de la Mohács putea fi câștigată (și astfel – atât în Ungaria, cât și în România, *olim* Dacia – nici Ioan Szapolyai, nici Petru Rareș nu ar fi urcat pe tronurile de la Buda și Suceava). Sunt considerații documentate (poate prea documentate pentru felul în care istoria a început să fie scrisă), care lezează sensibilități și dogme, dar care aduc „ușurare” și statut de știință istoriei în zile în care nici liniștea, nici știința nu mai bat la unison cu timpul (recent) și istoria.

Profesorul Rady este unul dintre puținii istorici care a privit cu minte sau îndemânare de politician istoria medievală de la cealaltă margine a Europei fără să o facă din datorie ori ambiție de politician. Dincolo de umanitatea personală, fascinantă și prin epoca/ epocile în care s-a manifestat și păstrat, motivul este dat – probabil – de formația sa intelectuală și umană: jurist (adică „dincolo de bine și rău”) înainte de a fi istoric (adică „supt vremuri”). Sunt, până la urmă, rarități care cer ca profesorul Rady să nu rămână o raritate ori un exponat (ceea ce însă ar fi deopotrivă pe măsura „istoriilor noastre” și a instituției pe care o reprezintă cu cinste, unde Jeremy Bentham, autorul „Pedepselor și răsplăților”, este încă prezent – în carne și oase – printre studenți), ci să devină un model pentru cei care caută răspunsuri și nu refuză – simultan – nici provocarea, nici plăcerea. Recomand așadar cu mare bucurie acordarea titlului de Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu profesorului Martyan Rady.

Academician Ioan-Aurel POP
Universitatea ”Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca

Referat de apreciere

În onoarea

D-lui Profesor Martyn Rady

Masaryk Professor of Central European History at the School of Slavonic and East European Studies, University College London

în vederea acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Profesorul Martyn Rady este, de ani buni, un nume binecunoscut istoriografiei românești. Profesor din 1990 la respectabila Școală de Studii Slavone și Sud-Est Europene (SEES) de la *University College of London*, al cărei departament de istorie l-a condus din 2003 până în 2008, domnia sa și-a dedicat ani buni cercetării istoriei Europei Centrale și Sud-Est Europene din perioada Evului Mediu timpuriu până în secolul al XX-lea. Aceste preocupări au avut ca rezultat numirea ca profesor titular al istoriei Europei Centrale în 2004 și a catedrei Masaryk (*Masaryk chair*) din anul 2015.

De la sfârșitul anilor 80, când au apărut două cărți importante despre Buda Medievală (*East European Monographs*, 1985) și despre împăratul Carol al V-lea (Longman, 1988), a publicat un număr apreciabil de contribuții referitoare la trecutul Ungariei și Transilvaniei medievale, fără a neglija aspecte importante ale istoriei Germaniei, Austriei, Croației și, nu în ultimul rând, spațiului britanic. Timp de un deceniu a făcut parte din echipa de cercetători care a editat și tradus corpul de legi al Ungariei medievale (*Decreta Regni Mediaevalis Hungariae*), preocuparea față de aceste tipuri de surse având drept rezultat monografiile referitoare la nobilime și stăpânirea pământului în regatul Sf. Ștefan (*Nobility, Land and Service in Medieval Hungary*, Palgrave, 2000) și, mai recent, cea consacrată dreptului cutumiar (*Customary Law in Hungary: Courts, Text and the Tripartitum*, Oxford University Press, 2015). Pasiunea față de izvoarele juridice l-a condus, în chip aproape inevitabil, spre o lucrare, aflată în lucru, dedicată lui István Werbőczy, personalitate complexă a Ungariei post Mohacs, opozant implacabil al Habsburgilor, care a sistematizat dreptul medieval al regatului. Una dintre ipotezele de lucru este versiunea Werbőczy asupra legilor regatului a impus o lectură a trecutului cenrată pe ideea unei monarhii electivă și a unor relații de reciprocitate între monarh și nobilime.

Aceeași pasiune față de textele Evului de Mijloc, fără de care orice reconstituire istoriografică ar fi pură speculație, a avut drept rezultat

publicarea unor izvoare narative foarte importante ale Europei Centrale, precum *Gesta Hungarorum* a Notarului Anonim, sau *Cronica Cehilor* a lui Cosmas din Praga aflată în curs de publicare la *Central European University Press*.

Ar fi greu și superficial de rezumat în câteva rânduri ideile, informațiile, analiza critică, într-un cuvânt contribuția profesorului Martyn Rady la fiecare dintre temele cercetate timp de decenii. Aș aminti doar admirabila conferință dedicată locului Transilvaniei în regatul medieval al Ungariei prezentată la Cluj în 2013, incisivă reevaluare a perioadei Jagellone în istoria regatului maghiar sau pătrunzătoarea analiză a implicării lui Ștefan Bocskai în „Războiul cel Lung”. Totodată, doresc să remarc extraordinara grijă pentru contextualizare și pentru integrarea problemei cercetate într-o perspectivă largă atât spațială (Central și general europeană), cât și temporală (analiza chestiunilor în ceea ce istoricii numesc de la Fernand Braudel „durata lungă”). Această preocupare pentru consecințele pe termen mediu și lung a unor evenimente din perioada medievală explică preocupările profesorului britanic pentru istoria modernă și contemporană a Europei Central Răsăritene. Microsinteza dedicată Habsburgilor în seria *Very Short Introductions* publicată de prestigioasa Oxford University este deopotrivă, un bun exemplu în sprijinul celor menționate anterior și un exercițiu de virtuozitate întrucât în 140 de pagini profesorul Martyn Rady reușește să cuprindă cam tot ce se putea spune despre o dinastie remarcabilă prin longevitate și nu numai. Se cuvine amintită de asemenea analiza de istorie contemporană a României (*Romania in Turmoil: a Contemporary History*, IB Tauris, 1992), cartea dedicată relațiilor ungaro-britanice începând cu anul 1848 și, nu în ultimul rând volumul coordonat împreună cu Rebecca Haynes, *In the Shadow of Hitler: Personalities of the Right in Central and Eastern Europe*.

Munca de cercetător s-a îmbinat, pe parcursul întregii cariere, cu cea de la catedră, profesorul Martyn Rady pregătind generații de studenți în istoria Europei Central-Răsăritene. Cursurile dedicate monarhiei Habsburgice; Regalității, Bisericii și Adunărilor de Stări în Europa Centrală (1500-1700) și spațiului central-răsăritean ca zonă de criză (1900-1990) oferă o largă deschidere și o înțelegere nuanțată a realităților politice, etnice, confesionale, economice, ale amintitei zone. Am avut ocazia să constat calitățile profesionale cu ocazia mesei rotunde organizate la University College of London când prof. Rady a dovedit o extraordinară deschidere față de doctoranzii români oferind idei, sugestii, și, nu în ultimul rând, încurajarea de a persevera în cercetarea subiectelor de studiu. Tot în același spirit se

cuvine amintită admirabila capacitate de a accepta puncte de vedere divergente; conferința mai sus-amintită referitoare la locul Transilvaniei în regatul medieval al Ungariei începea prin a aduce mulțumiri istoricului român Tudor Sălăgean ale cărui contribuții l-au făcut să reconsidere o bună parte din ideile avute anterior pe marginea subiectului în discuție.

Dincolo de meritele incontestabile ale operei științifice și ale calităților de magistru, profesorul Martyn Rady s-a impus în ochii colegilor de breaslă din Europa Central-Răsăriteană grație unei colegialități și deschideri mai rar întâlnite. Colaborarea cu istoricii români s-a intensificat exponențial nu numai prin participarea la manifestări științifice comune (ultima acțiune de acest fel a fost Congresul Istoricilor Români de la Cluj din august 2016), dar și prin elaborarea unor volume colective precum *Government and Law in Medieval Moldavia, Transylvania and Walachia* (elaborat alături de Alexandru Simon la University College of London) sau volumul *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe* editat de Cristian Luca, Laurențiu Rădvan și Alexandru Simon la aceeași editură, care s-a bucurat de sprijinul colegial și de revizuirea lingvistică a profesorului Rady.

Toate această prezentare, inevitabil incompletă, care are, în plus, dezavantajul de a fi făcut-o de un „junior” într-un ritual *ad-hoc* și bizar de inversare de roluri, nu are altă menire decât de a saluta inițiativa Universității „Lucian Blaga” din Sibiu de a acorda titlul de *Doctor Honoris Causa* unuia dintre cei mai remarcabili cercetători occidentali ai istoriei Central-Răsăritene din epoca medievală până în contemporaneitate.

Ovidiu Cristea
Institutul „Nicolae Iorga”
București

Laudatio

În onoarea

Prof. Martyn Charles Rady
Masaryk Professor of Central European History at the School of
Slavonic
and East European Studies, University College London,

în vederea acordării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității
„Lucian Blaga” din Sibiu.

Profesorul Martyn Charles Rady este Masaryk Professor în Istoria Europei Centrale la *School of Slavonic and East European Studies* din cadrul *University College London*, unde a predat deja vreme de un sfert de secol și a îndrumat numeroase teze de doctorat în varii domenii ale istoriei Europei centrale. Este deopotrivă membru onorific pe viață al renumitei *Modern Humanities Research Association* și editor șef al prestigioasei reviste *Slavonic and East European Review*.

Recenta sa lucrare, *A Very Short Introduction to the Habsburg Empire*, apărută la Oxford University Press în 2017, este o sinteză concisă și quasicompletă a Imperiului habsburgic, de la începuturile dinastiei până la disoluția imperiului, cu accent pe aspectele confesionale și culturale.

Profesorul Martyn Rady a susținut numeroase prelegeri și a elaborat valoroase studii asupra problemelor controversate și temelor esențiale ale istoriei și dezbaterii istoriografice românești, nu doar ale epocii medievale, unde se simte cel mai acasă, dar chiar moderne și contemporane.

Atent la o complexă tematică, dar și la cerințele unei audiențe exigente, Martyn Rady a publicat un mare număr de studii și articole de specialitate în reviste științifice de prestigiu ca *The English Historical Review*, *Slavonic and East European Review*, *Central Europe*, *Journal of Legal History*, *Ethnic and Racial Studies*, *Journal of the Society of Archivists*, *Aetas*, dar și articole analitice în presa de mare tiraj, ca *The Independent*, *The Times* sau *The Guardian*, ori în colecția *Acces la Istorie* (volume referitoare la Franța Renașterii, Țările de Jos, 1550-1650 și țarii Rusiei, Poloniei și Ucrainei). Preocuparea istoricului Rady este nu doar aceea de a se adresa specialiștilor

în domeniu, ci și de a atrage un public cât mai larg, căruia îi face cunoscute fațetele multiple ale unui demers istoric susținut.

Conferințele și participările sale la manifestări științifice din România s-au remarcat prin originalitate în abordare, spirit critic și obiectivitate în cercetarea istorică. Între acestea, *Transylvania's Place in the Medieval Kingdom of Hungary* - Cluj 2013, definind felul în care Transilvania este descrisă în sursele medievale ca *regnum* și a modului în care izvoarele epocii, documente și cronică, au fost abordate de istoriografiile română și maghiară. Bun cunoscător al lucrărilor de specialitate din spațiul central și sud-est european, profesorul Martyn Rady țintește înspre o interpretare *sine ira et studio* a terminologiei documentelor, într-o paradigmă a continuității instituționale și deopotrivă a unei integrări teritoriale incomplete sau discutabile, așezând astfel Transilvania într-un context mai larg, acela al structurilor de putere ale Europei centrale. O altă comunicare a dedicat-o *Dreptului cutumiar și curți de judecată cutumiară în Ungaria, Transilvania și Banat (secolele XIII-XX)* – Reșița, 2015, după cum la Cluj, în 2015, a abordat tema aldămașului în documentele medievale și premoderne din Ungaria și Transilvania - *Literacy, Performance and Memory: The Áldomás (Trankopfer) in Medieval and Early Modern Hungary and Transylvania*. Lucrarea susținută la Congresul istoricilor români, întrunit la Cluj în august 2016, cu privire la *Dreptul cutumiar în evului mediu (Everyday Law in the Middle Ages)*, pornind de la un excurs dinspre modernitate înspre medievalitate, propune o abordare a dreptului medieval în termeni plurali, ca norme derivate din convenții juridice statuate și definite la diferite niveluri.

Cercetările sale acribice au drept solidă temelie sursele primare manuscrise și documentare. Martyn Rady s-a remarcat prin traducerea și editarea decretelor regatului ungar medieval (*Decreta Regni Mediaevalis Hungariae*) și a surselor legislative și de drept cutumiar din Croația și Slavonia evului mediu (*The Laws and Customs of Medieval Croatia and Slavonia. A Guide to Extant Sources*), împreună cu Damir și Marija Karbić (UCL, 2013). Astfel, statutele, codurile legislative, privilegiile medievale ale acestor zone politice sunt descrise arhivistic și bibliografic, cu trimiteri accesibile asupra conținutului, deosebit de valoroase pentru cercetătorul modern. Pornind de la studierea vestitului Tripartit al lui Werbőczy, istoricul britanic intenționează să elaboreze o biografie asupra personalității celui care a sistematizat legislația cutumiară ungară medievală în codul civil și penal al regatului, trecând prin avatarurile acestuia ca reprezentant al nobilimii de orientare republicană, ca palatin, dar și participant la Reichstagul de la Worms sau magistrat al Budei ocupate de otomani.

Martyn Rady a tradus *Gesta Hungarorum* a lui Anonymus (2009) și are în pregătire editarea traducerii Cronicii Cehilor a lui Cosmas din Praga. Recentă sinteză, *Customary Law in Hungary: Courts, Texts and the Tripartitum*, o periegeză în dreptul cutumiar al secolelor XIII-XX, publicată de Oxford University Press în 2015, a fost precedată de editarea unui volum colectiv, care reunește studiile mai multor tineri istorici români, asupra structurilor de putere și legislației Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești (*Government and Law in Medieval Moldavia, Transylvania and Wallachia, Studies in Russia and Eastern Europe* No. 11), apărut în 2013. Studiul introductiv al volumului, îi permite istoricului Martyn Rady să reliefeze structurile distincte de putere din Transilvania medievală, dar și modelele de autoritate ale Valahiei și Moldovei îndatorate Commonwealth-ului bizantin. Meritul istoricului britanic este acela de a introduce punctele de vedere și cercetarea istoricilor români contemporani unei audiențe largi și de a raporta istoria medievală a Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei la contextul european al vremii. Volumul găzduit la aceeași editură, *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe (15th-18th centuries)*, editat de un colectiv de istorici români (Cristian Luca, Laurențiu Rădvan și Alexandru Simon), 2015, cu o densă prefață semnată de Martyn Rady, se înscrie pe aceeași linie, de această dată abordând relațiile elitare și medierea lor instituțională, respectiv raportul acestora cu imaginea puterii.

Erudiția și excelența în cercetare l-au impus pe profesorul Martyn Rady atât în mediul universitar și academic european apusean și central-european, cât și în cel istoriografic și exegetic al Europei centrale. Competențele sale academice sunt completate și îmbogățite de o gentilă bonomie și farmec umanist. Activitatea de predare, cercetare și editorială de înaltă ținută îl îndreptățește cu prisosință pe istoricul Martyn Rady în a i se decerna titlul de *Doctor honoris causa* de către Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

Prof. univ. dr. habil. Ioan Albu
Departamentul de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

In honor of

Prof. Martyn Charles Rady

Masaryk Professor of Central European History at the School of Slavonic and East European Studies, University College London,

on the occasion of the award of Doctor Honoris Causa title of „Lucian Blaga” University of Sibiu.

Professor Martyn Charles Rady is Masaryk Professor of Central European History at School of Slavonic and East European Studies, University College London, where he has taught for a quarter of a century and has guided numerous doctoral theses in many domains of the history of Central Europe. He is also an honorary member for life of the renowned Modern Humanities Research Association and editor-in-chief of the prestigious magazine Slavonic and East European Review.

His recent work, A Very Short Introduction to the Habsburg Empire, published by Oxford University Press in 2017, is a concise and quasi-complete synthesis of the Habsburg Empire, from the beginning of the dynasty to the dissolution of the empire, with emphasis on confessional and cultural aspects.

Professor Martyn Rady has delivered numerous lectures and has developed valuable studies on controversial issues and essential themes of Romanian history and historiographical debate, not just of the medieval age, where he feels most at home, but even of the modern and contemporary age.

Attentive to a complex thematic, but also to the demands of an exigent audience, Martyn Rady has published a large number of studies and specialty articles in prestigious scientific magazines such as The English Historical Review, Slavonic and East European Review, Central Europe, Journal of Legal History, Ethnic and Racial Studies, Journal of the Society of Archivists, Aetas, as well as analytical articles in the big print media, such as The Independent, The Times or The Guardian, or in the Access to History collection (volumes relating to Renaissance France, the Low Countries, 1550-1650 and the tsar of Russia, Poland and Ukraine). The preoccupation of the historian Rady is not only to address the specialists in the field, but also to attract the widest possible audience, to which he makes known the multiple facets of a sustained historical approach.

His conferences and participations in scientific events in Romania have distinguished themselves through originality in approach, critical spirit and objectivity in the historical research. Among them, Transylvania's Place in the Medieval Kingdom of Hungary - Cluj 2013, defining the way in which Transylvania is described in medieval sources as regnum and the way in which the sources of that age, documents and chronicles, were approached by the Romanian and Hungarian historiographies. Well knower of the specialized works from the Central and South-East European space, Professor Martyn Rady aims at a sine ira et studio interpretation of the document terminology, in a paradigm of the institutional continuity and also of an incomplete or questionable territorial integration, thus placing Transylvania in a wider context, that of Central Europe's power structures. He dedicated another work to Customary Law and Customary Law Courts in Hungary, Transylvania and Banat (13th-20th centuries) - Resita, 2015, as in Cluj, in 2015, he approached the subject of the áldomás in the medieval and pre-modern documents in Hungary and Transylvania - Literacy, Performance and Memory: The Áldomás (Trankopfer) in Medieval and Early Modern Hungary and Transylvania. The work supported at the Congress of the Romanian Historians, held in Cluj in August 2016, on Everyday Law in the Middle Ages, starting from a journey from modernity to mediocrity, proposes a medieval law approach in plural terms, as norms deriving from established and defined legal conventions at different levels.

His accurate research has, as a solid base, the primary sources of manuscripts and the documentary primary sources. Martyn Rady was noted for the translation and the editing of the decrees of the Medieval Hungarian Kingdom (Decreta Regni Mediaevalis Hungariae) and of the legislative and customary law sources of Medieval Croatia and Slavonia (The Laws and Customs of Medieval Croatia and Slavonia. A Guide to Extant Sources), together with Damir and Marija Karbić (UCL, 2013). Thus, the statutes, the legislative codes, the medieval privileges of these political areas are described archivistically and bibliographically, with accessible references to the content, particularly valuable for the modern researcher. Starting from the study of the famous Werbőczy's Tripartitum, the British historian intends to draw up a biography of the personality of the one who systematized the medieval Hungarian customary legislation into the civil and penal code of the kingdom, passing through his avatars as representative of the republican nobility, as palatine, but also as a participant in the Reichstag from Worms or as magistrate of Buda occupied by the Ottomans.

Martyn Rady translated Gesta Hungarorum a lui Anonymus (2009) and he is in the process of editing the translation of Czechs Chronicles of Cosmas from Prague. The recent synthesis, Customary Law in Hungary: Courts, Texts and the Tripartitum, a journey in the unwritten law of XIII-XX century, published by Oxford University Press in 2015, was preceded by the editing of the collective volume which reunites studies about the structures of power and legislation of Moldavia, Transylvania and Wallachia (Government and Law in Medieval Moldavia, Transylvania and Wallachia, Studies in Russia and Eastern Europe No. 11), written by several young Romanian historians and published in 2013. The introductory study of the volume enables the historian Martyn Rady to highlight the distinct power structures of medieval Transylvania, but also the authoritative models of Wallachia and Moldavia that were indebted to the Byzantine Commonwealth. The British historian's merit is to introduce the views and research of contemporary Romanian historians to a broad audience and to report the medieval history of Transylvania, Wallachia and Moldavia to the European context of the time. The volume published by the same publishing house, Social and Political Elites in Eastern and Central Europe (15th-18th centuries), edited by a team of Romanian historians (Cristian Luca, Laurentiu Rădvan and Alexandru Simon), 2015, with a dense preface signed by Martyn Rady, is approaching the same domain, this time addressing elite relations and their institutional mediation, respectively their relationship with the image of power.

The excellence in research made Professor Martyn Rady an important pillar both in Western and Central European academic and university environment, as well as in the historiographic and exegetical central Europe. His academic skills are complemented and enriched by a genius of humanity and charisma justifies the historian Martyn Rady in awarding his title Doctor Honoris Causa by Lucian Blaga University of Sibiu.

Vivat, crescat, floreat!

*Prof. habil. Ioan Albu
Department of History, Patrimony and Protestant Theology
Lucian Blaga University of Sibiu*

Ministerul Educației Naționale
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu
Senatul Universității

EXTRACT

**LUCIAN BLAGA UNIVERSITY OF SIBIU
SENATE DECISION
No. 770 of 23.02.2017**

The Senate of the Lucian Blaga University of Sibiu,

On the basis of the Romanian Government Decision no. 225/1990,
Pursuant to the National Education Law no. 1/2011, with subsequent changes and additions,
Under the L.B.U.S. Charter approved in the Senate Meeting of 28.09.2015 and the
Organizational and Operational Rules of the LBUS Senate, approved in the Senate Meeting of
31.03.2016,
Considering the debates during the ordinary meeting on 23 February 2017,

DECIDES:

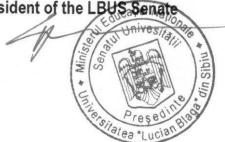
.....
Art. 21 Approves the awarding of the honorary title to Professor Martyn Rady from
University College of London, upon the proposal of the Faculty of Social Sciences
and Humanities at LBUS (Art. 5 of the Administration Board Decision no. 05 of
21.02.2017).
.....

Prof. Horatiu RUSU Ph.D.,

Assoc. Prof. Manuela PUMNEA Ph.D.,

President of the LBUS Senate

Chancellor of the LBUS Senate

Universitas de Luciano Blaga nominata Cibiniensis

Moris est ut ii qui in splendore animi et vitae praestantem collationem ad evolvendas humanas condiciones valuerunt, doctores honoris causa creentur.

*Nos, Senatus et Rector Universitatis de Luciano Blaga nominatae Cibiniensis, concilio die **XXIII**^o mensis **Februarii** anno **MMXVII**^o habito, in omnium consensu, cum ornatissimus ac illustrissimus vir **Martynus Rady** ad eruditionem virtutemque colendas pariter contulisset et egregiam laudem magnamque admirationem meritus esset,*

MARTYNUM RADY
Doctorem Honoris Causa
creavimus et declaravimus.

Propterea maius diploma Universitatis Cibiniensis sigillo munitum requisitaque subscriptione firmatum ei dari curamus.

*Datum Cibinii, die **XXV**^o mensis **Maii**, anno Domini **MMXVII**^o.*

SENATUS PRAESES,
Professor Universitarius Doctor

Horatiu RUSU

RECTOR UNIVERSITATIS,
Professor Universitarius Doctor
Rerum Technicarum peritus,

Ioan BONDREA

PERSONAL
INFORMATION

Martyn Rady

 UCL School of Slavonic and East European Studies
16 Taverton Street, London. WC1H 0BW.

 ++44 7952244 878 (mobile)

 m.rady@ucl.ac.uk

DOB: 20 May, 1955

WORK EXPERIENCE

Masaryk Professor of Central European History, School of Slavonic and East European Studies (SSEES), University College London (since 2015).

Previously Professor of Central European History (since 2005), Reader (2001), Senior Lecturer (1995), Lecturer (1990) – all at SSEES.

Organizational duties: Head of SSEES History Dept (2004–9); Head of SSEES Postgraduate Research (2012–15).

History Teacher, Mill Hill School, North London (1981–90)

EDUCATION AND
TRAINING

1982: PhD History, University of London

1981: Certificate in Education, University of Cambridge

1976: BA (Honours), University of London

PERSONAL SKILLS

Mother language: English

Good reading knowledge of Hungarian, German, Latin

Moderate spoken competence in Hungarian and German

General Editor, *Slavonic and East European Review* (since 1998); member of the editorial boards of *Central Europe*, *Banatica*, *Hungarian Historical Review*.

Honorary Life Member, Modern Humanities Research Association.

Leverhulme Trust Research Fellow, 2002–3, 2010–12.

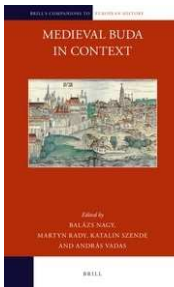
TAMOP Guest Lecturer, ELTE University of Budapest, 2011.

Honorary Doctorate, Károli Gaspar University of the Reformed Church, Budapest, 2013.

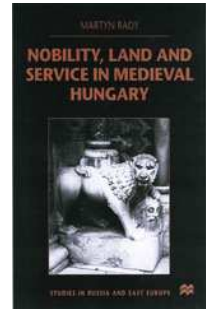
LISTA SELECTIVĂ DE LUCRĂRI

I. Cărți de autor/Volumes

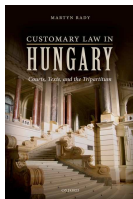
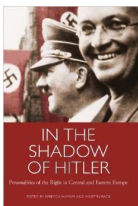
- *Medieval Buda: A Study of Municipal Government and Jurisdiction in the Kingdom of Hungary* (East European Monographs, 1985).
- *Emperor Charles V* (Longman, 1988)
- *Romania in Turmoil: A Contemporary History* (IB Tauris, 1992)

- *Nobility, Land and Service in Medieval Hungary* (Palgrave, 2000)
- *Customary Law in Hungary: Courts, Texts and the Tripartitum* (OUP, 2015)
- (ed.) *Custom and Law in Central Europe* (Cambridge Centre for European Law, 2003)

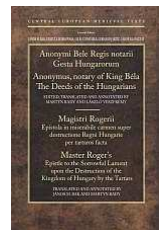

Empire (Oxford, 2017)

II. Ediții (coautor, coordonator) / Editions (Co-author, Coordinator)

- (joint author) *Cultural Atlas of the Renaissance* (Prentice-Hall/Time-Life, 1993)
- (ed. with [Peter J.S. Duncan](#)) *Towards a New Community: Culture and Politics in Post-Totalitarian Europe* (SSEES and LitVerlag, 1993)
- (ed. with [László Péter](#) and P. Sherwood) *Lajos*

Kossuth Sent Word...' Papers delivered on the occasion of the bicentenary of Kossuth's Birth (SSEES, 2003)

- (ed. with [László Péter](#)) *British-Hungarian Relations Since 1848* (SSEES, 2004)
- (ed. & trans with J. Bak and P. Banyo): [Werbőczy](#), *The Customary Law of the Renowned Kingdom of Hungary: A Work in Three Parts (the Tripartitum)* (CEU and Schlacks, Budapest and Idyllwild, 2005).
- (ed. with [László Péter](#)): *Resistance, Rebellion and Revolution in Hungary and Central Europe: Commemorating 1956*, London, 2008.
- (with László Veszprémy and János M. Bak), *Anonymus and Master Roger* (Budapest and New York, 2010).
- *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary 1490–1526* (Budapest and Idyllwild, 2012) (with János Bak and Péter Banyó).
- *Cosmas of Prague, Chronicle of the Czechs* (Budapest, 2018) (jointly-edited).
- *Government and Law in Medieval Moldavia, Transylvania and Wallachia* (London, 2013) (with Alexandru Simon)

III. Capitole în cărți / Chapters in books

- ‘Church, Nationality and Revolt in Late Medieval Buda’, in (eds) C. Barron & C. Harper Bill, *The Church in Pre-Reformation Society*, Boydell, 1985, pp. 189–199.
- ‘The Hungarian Copper Trade and Industry in the Later Middle Ages’, in (eds) M. McCauley & J.E.O. Screen, *Trade and Transport in Russia and Eastern Europe*, University of London, 1985, pp. 18–44.
- ‘Voivode and Regnum: Transylvania’s Place in the Medieval Kingdom of Hungary’ in (ed.) László Péter, *Historians and the History of Transylvania*, East European Monographs, 1992, pp. 87–101.
- ‘Core and Periphery: Eastern Europe’, in (ed.) Mary Fulbrook, *National Histories and European History*, UCL, 1993, pp. 163–82.

- ‘Nationalism and Nationality in Romania’ in (ed.) Paul Latawski, *Contemporary Nationalism in East–Central Europe*, Macmillan, 1995, pp. 127–42.
- ‘Central and Eastern Europe’, in *World Directory of Minorities*, Minority Rights Group, 1997, pp. 196–258.
- ‘The German Settlement in Central and Eastern Europe during the High Middle Ages’, in (eds) Roger Bartlett and Karen Schönwälder, *The German Lands and Eastern Europe*, Macmillan, 1998, pp. 11–47.
- ‘Romanian Shepherds on the Great Hungarian Plain in the 18th and 19th Centuries’, in (ed.) Rebecca Haynes, *Occasional Papers in Romanian Studies 2*, University of London, 1998, pp. 31–38.
- ‘The Daughters’ Quarter in Medieval Hungarian Law’, in (eds) Balázs Nagy and Marcell Sebök, ...*The Man of Many Devices, Who Wandered Full Many Ways... Festschrift in Honor of János M. Bak*, CEU, 1999, pp. 422–431.
- ‘Minorities and Minority Protection in Eastern Europe’, in (eds) Robert Hudson and Frank Reno, *The Politics of Identity*, Macmillan, 2000, pp. 205–22.
- ‘Lajos Kossuth, Domokos Kosáry and Hungarian Foreign Policy, 1848–49’, in *Lajos Kossuth Sent Word...*, 2003, pp. 105–18.
- ‘Hungarian Procedural Law and Part Two of the *Tripartitum*’, in *Custom and Law in Central Europe*, 2003, pp. 47–70.
- ‘The Corvina Library and the Lost Hungarian Royal Archive’, in (ed.) James Raven, *Lost Libraries*, Cambridge Project for the Book, Palgrave-Macmillan, 2004, pp. 91–105.
- ‘England and Hungarian Jurisprudence: Questions of Public and Private Law’, in *British–Hungarian Relations Since 1848*, 2004, pp. 315–27.
- ‘Stephen Werbőczy and his *Tripartitum*’, in *The Customary Law of the Renowned Kingdom of Hungary*, pp. xxvii–xliv.
- “‘They brought in an ox as king; they elected and installed him.’” The royal succession in later medieval Hungary’, in (eds) M. Penman and F. Lachaud, *Making and Breaking the Rules: Succession in Medieval Europe*, Brepols, 2008, pp. 61 – 9.
- ‘Bocskai, Rebellion and Resistance in Early Modern Hungary’, in *Resistance, Rebellion and Revolution in Hungary and Central Europe: Commemorating 1956*, 2008, pp. 57–66.

- ‘Election and Descent in Medieval Hungarian Kingship’, in (ed.) Corinne Péneau, *Élections et pouvoirs politiques du VIIe au XVIIIe siècle*, Editions Biere, 2008, pp. 383–90.
- ‘Controverse istorico-istoriografice privind toponimul “Banat”’, in (ed.) Victor Neumann, *Identitate si Cultură. Studii privind istoria Banatului*, Editura Academiei Române, 2009, pp. 18–24.
- Introduction to R.W Seton-Watson, ‘A plea for the study of contemporary history (1928)’, in (ed.) David Bates, *The Creighton Century, 1907–2007*, University of London, 2009, pp. 57–9.
- ‘Ferenc Szálasi, “Hungarism” and the Arrow Cross’, in *Personalities of the Right in Central and Eastern Europe*, 2011, pp. 261–77.
- ‘Jiskra, Hussitism and Slovakia’, in Eva Doležalová and Jaroslav Pánek, *Confession and Nation in the Era of Reformations: Central Europe in Comparative Perspective*, Institute of History of the Academy of Sciences of the Czech Republic, 2011, pp. 77–90.
- ‘Jagello Hungary’, in *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary 1490–1526*, 2012, pp. xi–xlvii.
- ‘Historical Introduction’, in *Government and Law in Medieval Moldavia, Transylvania and Wallachia*, 2013, pp. 1–13.
- ‘Introduction’, in Adrian Magina & Livia Magina, *Diplome privind istoria Comitatului Timiș și a orașului Timișoara*, Cluj, 2014, pp. 7–12.
- ‘Prefața’, in Livia Magina, *Instituția judelei sătesc în Principatul Transilvaniei*, Cluj: Editura Mega, 2014, pp. 7–12.
- ‘Foreword’, in *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe (15th–18th Centuries)*, eds Cristian Luca, Laurențiu Rădvan and Alexandru Simon, UCL, 2015, pp. ix–xv.
- ‘The Government of Medieval Buda’, in *Medieval Buda in Context*, 2016, pp. 303–21.

IV. Article / Articles in Journals

- ‘Transylvanian Libraries and Archives in Contemporary Romania’, *Journal of the Society of Archivists*, 12, 1991, pp. 123–6.
- ‘The Forgeries of Baron József Kemény’, *Slavonic and East European Review*, 71, 1993, pp. 102–25.
- ‘Historical Sources of Nationalism and the State in Eastern Europe’, *Slovo*, 6, 1993, pp. 29–37.

- ‘A Transylvanian Alchemist in Seventeenth-Century London’, *Slavonic and East European Review*, 72, 1994, pp. 140–51.
- ‘The 1994 Hungarian General Election’, *Representation*, 32, no 199, 1994, pp. 69–72.
- ‘Self-Determination and the Dissolution of Yugoslavia’, *Ethnic and Racial Studies*, 19, 1996, pp. 379–90.
- ‘The Nobility and East-Central Europe during the Medieval and Early-Modern Periods’, *Slavonic and East European Review*, 76, 1998, pp. 687–99.
- ‘Erik Fügedi and the Elefánthy Kindred’, *Slavonic and East European Review*, 77, 1999, pp. 295–308.
- ‘Austrian Maps of the Bulgarians in the Nineteenth Century’, *National Identities*, 1, 1999, pp. 73–79.
- ‘The Title of New Donation in Medieval Hungarian Law’, *Slavonic and East European Review*, 79, 2001, pp. 638–52.
- ‘Warranty and Surety in Medieval Hungarian Land Law’, *Journal of Legal History*, 23, 2002, pp. 23–36.
- ‘Recollecting Attila: Some Medieval Hungarian Images and their Antecedents’, *Central Europe*, 1, 2003, pp. 5–17.
- ‘The Medieval Hungarian and Other Frontiers’, *Slavonic and East European Review*, 81, 2003, pp. 698–709.
- ‘Justice Delayed? Litigation and Dispute Settlement in Fifteenth-Century Hungary’, *Central Europe*, 2, 2004, pp. 3–14.
- ‘Rethinking Jagiełło Hungary 1490–1526’, *Central Europe*, 3, 2005, pp. 3–18.
- ‘The Prologue to Werbóczy’s *Tripartitum* and its Sources’, *The English Historical Review*, 121, 2006, pp. 104–45.
- ‘Készedelmes igazságszolgáltatás? Pereskedés és perlezárás a 15. századi Magyarországon’, *Aetas* 23, 2008, pp. 167–177.
- ‘The *Gesta Hungarorum* of Anonymus, the Anonymous Notary of King Béla: A Translation’, *Slavonic and East European Review*, 87, 2009, pp. 681–727.
- ‘Fiscal and Military Developments in Hungary during the Jagello Period’, *Chronica* (Szeged), 11, 2011, pp. 85–98.
- ‘Judicial Organization and Decision Making in Old Hungary’, *Slavonic and East European Review*, 90, 2012, pp. 450–481.

- ‘Hungary and the Golden Bull of 1222’, *Banatica*, 24, no 2, 2014, pp. 87–108.
- ‘Customary Law, *aviticitas* and the alienation of rural property in Hungary and Transylvania (15th to 19th centuries), *Tibiscum. Serie nouă*, 5, 2015, pp. 395–404.
- ‘Literacy, performance and memory: the *áldomás* (*Trankopfer*) in medieval and early modern Hungary and Transylvania’, *Anuarul Institutului de Istorie G. Baritiu*, Series Historica, Supplement 1 (*Literacy Experiences concerning Medieval and Modern Transylvania*), 2015, pp. 363–75.
- ‘*Nonnisi in sensu legum?* Rendelet and Decree in Hungary (1790–1918)’, *Hungarian Historical Journal*, 5, no 1, 2016, pp. 3–19.

VISUALIZING COURTS AND LAWYERS IN LATE MEDIEVAL HUNGARY AND TRANSYLVANIA

Martyn Rady

We have heard much recently of the ‘visual turn’ in history and cultural studies, whereby images are decoded as if they were text and their social meaning extracted. Very slowly, this approach is being applied to legal history and, in particular, to the architecture of the court room and to the relationships of power that this architecture discloses. There are plenty of images on which historians of the English and American Common Law can rely. Court rooms were places of drama and they were often reproduced theatrically by English artists. Portraits of leading lawyers also circulated—sometimes in caricature in the pages of *Vanity Fair* magazine and even on the signs that hung from public houses. In the Common Law jurisdictions, the adversarial nature of the proceedings made the court room a place of excitement and cast attorneys as heroes and villains. It still does today, although the artist has been superseded by the television producer.

It is not the same on the continent and we will struggle to find a similar variety of representation. In Central Europe, not including the German lands, I am aware of only a handful of images of courts and lawyers—one of the Bohemian high court in the early sixteenth century, a Hungarian village court from the 1850s, a village judge from the 1880s, and a succession of portraits of Stephen Werbőczy, all of which were composed well after his death. In order, therefore, to visualize the medieval and early modern court room in Hungary and Transylvania, we will need to rely mostly on written descriptions and on our own imagination. In what follows, I shall endeavour to do just this—conjuring up some very limited images of lawyers and court rooms. I shall also refer to one Transylvanian legal case to give a glimpse of how law men and courts dealt with the business that came before them.

Let us start with Stephen Werbőczy—the best known Central European lawyer and the subject of many portraits and statutes. He is always shown with a cloak and beard. By the later nineteenth century, his beard had become politicized. As the *Tripartitum* and its author became newly conceived as patriotic bastions against Habsburg centralization, so Werbőczy’s beard grew in length to emulate the beard of the exiled Kossuth.

In fact, it is unlikely that Werbőczy had a full beard at all, for this was not yet the fashion in the early sixteenth century. Hungarian men, as contemporary reports tell us, were seldom bearded, usually having just a moustache.

Certainly, Werbőczy would have worn a cloak, but we do not know if it was full length or reached only to the hips. There was at this time no established court dress and those attending court wore very much whatever they chose. Judges and assessors might thus be diversely attired, with cloaks of varying lengths—as demonstrated by the dress of participants at one late fifteenth-century Swiss court. Beneath the cloak, the fashion in the early sixteenth century was for a doublet or padded jacket, which was often ornately embroidered. The doublet might reach to the waist or be flared to cover the hips. The legs were covered with hose, which might be brightly coloured and stuffed with fabric to emphasize the shapeliness of the wearer. The hose consisted in fact of two tubes, which were not joined together but held in place by a belt or by an under-garment. Since this left the crotch exposed, the hose was frequently supplemented with a cod piece.

Instead, therefore, of the severe, fully-cloaked and fully-bearded Werbőczy, we should imagine him instead in an elegant doublet and hose, and with a cod piece and moustache. His dress marked him out, therefore, not as one of Ulpian's 'priests of the law' but instead as an ordinary nobleman, dispensing what was always claimed to be the everyday law of Hungarian noblemen. There were probably only two things that showed Werbőczy to have been a lawyer—his fingers stained indelibly with black ink, and the pince-nez glasses that accompanied a life spent reading spidery handwriting in poor light.

The location of the kingdom's courts was similarly mundane. County courts met until the eighteenth century in the open air or in barns. Urban courts convened in the centre of their communities, in town halls. Royal courts assembled on occasions in ordinary homes or in inns. More usually, however, they convened within a dedicated space. In Buda, this was on the edge of the palace compound in the Sigismund Hall. The Sigismund Hall was one of the largest halls in Europe. Set above an arched cellar, the Sigismund Hall measured 70 metres by 18 metres, making it larger than both the Vladislav Hall in Prague Castle and London's Westminster Hall. Its stone staircase led to the Sigismund Courtyard below. On days when the courts were in session the courtyard must have been thronged with waiting lawyers and litigants, for we know that cases were announced by calling out of the windows. We do not know where the voivode's court usually met in

Cluj, but on at least one occasion it met irregularly in the voivode's lodgings—probably an inn overlooking the main square. It is possible that the court sometimes met in St Michael's church. We know that the Transylvanian diet assembled there in a later period. In Sibiu, the courtyard of St Mary's provided the venue for the election of town officers.

Courts needed space, because they were crowded. Our Swiss example shows a judge and assessors, a beadle (*bedellus*) with a staff to keep order, bickering lawyers, and a crowd of onlookers. In fact, this is a very small gathering by Central European standards. County courts could see the participation of all the noblemen who chose to attend, on which occasions the letters of judgment were issued out not just in the name of the magistrates but of the *universitas* of the county nobility. In towns, justice was dispensed by the *Richter* and *Rat*, about a dozen or so persons. Many towns had, like Sibiu, an Outer Council made up of a hundred citizens. The main function of the Outer Council was to appoint to the 'Inner' Council, but its members might on occasions also join in adjudication, particularly when tricky or political matters were involved.

Royal courts were equally crowded. They were composed of a handful apiece of barons and prelates, the principal judges of the realm as well as their deputies and officers, assessors and notaries. We know of one session of the palatine's court, held in 1498, at which 29 named individuals took part. The court of the high judge (*országbíró*) regularly had a membership of about twenty persons. The principal royal court, the *tabula regia* headed by the personalis judge (*személynök*), called upon some 40 to 50 persons. It was precisely for this reason that the main royal courts had to be accommodated in a very large building.

We do not imagine that court sessions saw everyone in attendance. Cases were not dealt with in a concentrated fashion but episodically and in stages, and much judicial activity took place at a distance—summoning, holding inquests, taking oaths, examining documents of title, perambulating boundaries and performing views. The paperwork arising from this activity would be sent back to the court, which would then decide what had to be done next. There was no point in busy people attending these largely mechanical activities of the court's work. We imagine that the court assembled fully only at the stage of the *Levata*—when a batch of cases was formally opened—and at the deliberation leading up to the formal judgment. In the intervening time, the case was administered by the staff of the individual judges or of the lesser chancellery.

The course of any one case was marked by interim decisions—to hold an inquest, to send out a notary to make investigations, to exclude certain types of evidence, to reissue a summons, to fine one of the parties for non-attendance, and so on. A final judgment might be given if one of the parties consistently avoided turning up to court, or if it was shown that either the plaintiff or respondent was ineligible to litigate (being a minor, a non-nobleman, impostor etc). Many cases were concluded, however, after the *allegationes*, when the parties or their attorneys respectively presented and rebutted the substance of the case. It was at this point that knowledge of the law was especially required in order to determine whether the claims made by the parties were legally grounded. In the majority of cases, the protonotaries undertook this task. The protonotaries were both office-managers and case-managers. They were in charge of the paperwork and of allocating clerical duties among their notarial staff. They also had an extensive practical understanding of the law, having previously served as notaries and often as jobbing attorneys. It thus belonged to their duties to review the case and rehearse its main points to the court, and then to declare what the law was in respect of the action, in which respect they essentially framed the terms of the judgment. So important were the protonotaries to the conduct of a case that court sessions were postponed in their absence. Or, if the case did go ahead, the court's decision might subsequently be voided on the grounds that expert legal advice had been missing.

The protonotaries did not, however, have a free hand in determining the law. They were limited by the court's membership, and particularly by the assessors. Noble assessors were present in all the principal courts and they might on occasions be appointed by the vote of the diet. Although having no formal legal training, the assessors were supposed to be *jurisperiti*, having a practical understanding of the law. In 1514, a case came before the voivode's court in Cluj, which was attended, so we are told, by barons and prelates as well as by protonotaries and ten noblemen acting as assessors. The court was almost as crowded, therefore, as its counterparts in the curia. The case related to properties in Târnava (Küküllő) and Alba (Fehér) counties, which were variously claimed by the rector of the hospital in Oradea (Nagyvárad) and several leading Transylvanian noblemen. Werbőczy had previously arbitrated the dispute to the disadvantage of the rector, on which account the rector had moved the matter to the court of the personalis. Werbőczy was plainly unhappy with this development and it was only after much delay that he released to the rector the relevant deeds and paperwork. At this point, the noblemen raised their complaint before the

voivode, demanding that the documents, which Werbőczy had passed over, should be assigned to them and the case be closed. The matter having duly returned to court, the noblemen's attorney alleged that, according to Transylvanian customary law, a suit having been arbitrated could not be moved elsewhere. The attorney had the support of the ten assessors. Claiming to speak on behalf of the Transylvanian nobility, the assessors alleged that the 'rights, liberties and customs of the entire realm of Transylvania' would be sorely jeopardized by setting aside an arbitration that should have been final, and they categorically forbade the re-opening of the case in court. The rector's suit was duly postponed sine die and Werbőczy instructed to establish whether the objection of the assessors was legally justified.

This case is instructive in two respects. First, the lack of certainty in respect of the content of the customary law meant that the customary law might be invoked strategically in support of a case. It was not at all established that a case once arbitrated could not be heard anew by a court, but it suited the assessors to claim on this occasion that it was. The customary law was vague and much could be made of its gaps. Secondly, the court's members might actively intervene in the judicial process. In this instance, the assessors spoke up to explain what they understood, or claimed to understand, to be the content of Transylvanian customary law, thereby tilting the outcome decisively in favour of one of the parties.

When it comes to customary law, there are two stances taken in the historical and legal literature. The first is that the customary law was rooted in popular observance and in established practices. As one adage put it, 'It is called custom, for it is, as it were, common practice and human use, because it is in common use.' The second is that the customary law is made by the courts and that it derived not from popular use but from lawyerly use—emanating 'from the verdicts of the justices ordinary of the kingdom and from repeated letters of adjudication passed and delivered and composed in one and the same order, manner and procedure on many occasions, and confirmed by judicial execution.' Both these contentions can be found in Werbőczy's *Tripartitum*.

Once we start to visualize the lawyers and the court room, the apparent contradiction between these two positions becomes much less stark. The lawyers, judges and assessors were not dressed differently to anyone else, but were attired in everyday fashions. They presented themselves as ordinary noblemen. The courts were not located in remote places, but lay at the centre of their communities. Even the royal courts met at the edge of the palace

compound. The protonotaries were famed for their knowledge of the law, but the court's composition meant that their opinion might be contested by the other participants. What these other participants said was the customary law might act as a counterweight to the protonotaries' advice. By their very crowdedness and by the range of opinion to which they gave voice, the courts of Hungary and Transylvania administered a law that was not just lawyerly or 'protonotarial' but also rooted in the opinions, aspirations and prejudices of the larger noble community. The customary law developed in the interplay between judicial and collective apprehensions of the law's content. It was, if you like, rather like Werbőczy himself—a nobleman in ordinary nobleman's dress, but with a lawyer's inky fingers.